

Sektionen för lokal och regional utveckling
Erik Peurell

Utbildningsdepartementet
10333 STOCKHOLM

Ökat statligt inflytande över statsbidraget till folkhögskolor och studieförbund

Sammanfattning (SKR:s sammanfattande ställningstaganden)

- SKR menar att den lagändring som Utbildningsdepartementet nu föreslår ska utredas djupare inom folkbildningsutredningens ram och att utredningen därefter tillsammans med andra alternativ värderar vilken som är den bästa lösningen för hur statsbidraget ska fördelas.
- SKR vänder sig mot förslaget att just nu flytta inflytandet över statsbidraget till folkhögskolor och studieförbund längre från förbundets medlemmar.
- SKR menar att förslaget minskar den ekonomiska förutsägbarheten för aktörerna inom folkbildningen såväl som för regioner och kommuner.
- Om ändringar av lag och förordning ändå genomförs och statsbidraget till folkhögskolorna höjs anser SKR att en utökning av antalet deltagarplatser vid folkhögskolorna bör vara helfinansierad av staten.
- SKR har i samtal med Utbildningsdepartementet föreslagit att ett permanent dialogforum borde skapas för staten och regionerna om strategisk och långsiktig finansiering av folkhögskolorna och folkbildningen i stort. SKR ser anledning att i det här sammanhanget påminna om detta förslag.

Inledande ställningstagande

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) vill inledningsvis ange några utgångspunkter för de ställningstagande som görs i yttrandet. De utgör en ram för yttrandet.

Sverige har en nära på unik tradition av bildningsverksamhet inom de klassiska folkrörelserna. Det är viktigt att slå vakt om den traditionen av folkbildning som står fri från offentlig styrning och som är oberoende av marknadens krav på ekonomisk avkastning. Folkbildningen i Sverige är mycket omfattande och verksamheten har kunnat växa fram och spela en så betydelsefull roll just tack vare dess oberoende ställning till offentliga myndigheter och det formella utbildningssystemet.

Tilliten till folkbildningen har dock minskat efter uppdagandet av fel, avvikelser och fusk i användandet av bidragsmedel. I första hand avsåg det studieförbundsverksamhet.¹ Mot denna bakgrund har Riksrevisionen genomfört en granskning av statsbidraget till studieförbunden. I rapporten ”Statsbidraget till studieförbunden – kontroll och uppföljning” från hösten 2022 kritiserade Riksrevisionen såväl staten som Folkbildningsrådet och studieförbunden för bristande hantering av olika delar av processen. Vid Folkbildningsrådets representantskap i november 2022 presenterades en verksamhetsplan som tagit hänsyn till alla de rekommendationer angående Folkbildningsrådet som lämnades av Riksrevisionen i deras rapport.

- SKR ser mycket allvarligt på de redovisade bristerna och de oegentligheter som uppdagats. Det råder ingen tvekan om att uppföljningen och kontrollen av såväl statsbidragens som kommunala och regionala bidrags användande behöver förbättras.
- SKR ser positivt på de initiativ som Studieförbunden och Folkbildningsrådet tagit sedan 2020 för komma till rätta med problemen.

Folkbildningsrådets uppgift att fördela statsbidrag till folkbildningen ska ändras

Utbildningsdepartementet föreslår i en departementspromemoria att en ändring ska göras i lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Den innebär att Folkbildningsrådet inte längre ska pröva frågor om fördelning av statsbidrag mellan folkhögskolor, studieförbund och studerandeorganisationer inom folkhögskolan. Folkbildningsrådet ska i stället pröva frågor om fördelning av statsbidrag till folkhögskolor, till studieförbund och till studerandeorganisationer inom folkhögskolan. En motsvarande ändring ska göras i förordningen om statsbidrag till folkbildningen.

Konsekvensen om förslaget genomförs blir att det i stället för Folkbildningsrådet är staten som ska avgöra storleken på statsbidraget till folkhögskolor respektive studieförbund. Utbildningsdepartementet motiverar lagändringsförslaget med att det nuvarande systemet är ett trubbigt instrument för styrning och fördelning av bidrag.

SKR anser att Utbildningsdepartementets förslag föregriper den pågående folkbildningsutredningens arbete. Folkbildningsutredningen har bland annat i uppdrag att se över nuvarande modell för fördelning av statsbidrag till folkbildningen. SKR menar att den lagändring som Utbildningsdepartementet nu föreslår ska utredas djupare inom utredningens ram och att utredningen därefter tillsammans med andra alternativ värderar vilken som är den bästa lösningen för hur statsbidraget ska fördelas.

¹ Fusk upptäcktes av flera olika studieförbund själva under 2019 och ledde till granskningar som avslöjade fler oegentligheter som huvudsakligen ägt rum under åren 2017-2019.

SKR vänder sig emot att Utbildningsdepartementet på detta sätt just nu, medan folkbildningsutredningens arbete pågår, vill stärka sitt inflytande över verksamheter som involverar regional och kommunal verksamhet och finansiering av verksamhet: 18 av 21 regioner är huvudmän för folkhögskolor, alla regioner fördelar stöd till folkhögskolor inom mobilitetsersättningen; drygt 90 procent av Sveriges kommuner fördelade 2021 bidrag till studieförbund.

När staten ska besluta om storleken på statsbidraget till folkhögskolorna från år till år blir de ekonomiska förutsättningarna för verksamheterna inom folkbildningen mer oförutsägbara än tidigare. Regionernas planering för verksamheten vid och finansieringen av sina folkhögskolor blir svårare. I den nuvarande budgetprocessen har SKR som en av tre medlemmar i Folkbildningsrådet insyn i och möjligheter att påverka hur fördelningen ska se ut. I den föreslagna modellen med statliga beslut kommer de av SKR:s medlemmar som är berörda inte ha samma möjlighet att påverka.

Vidare hänvisar Utbildningsdepartementet till att folkhögskolorna behöver resurser för att klara framtida verksamhet, medan studieförbunden har ett ekonomiskt överskott samtidigt som deras verksamhet minskat. Det sägs inte uttryckligen i remissen, men det är underförstått att lagändringen syftar till att kunna omfördela medel inom statsbidraget till folkbildningen från studieförbunden till folkhögskolorna.

SKR instämmer i att folkhögskolornas ekonomiska förutsättningar behöver förbättras, i synnerhet mot bakgrund av den roll som folkhögskolorna spelar inom den regionala och nationella kompetensförsörjningen och kanske framför allt för den enskildes möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Men det behöver ske efter dialog mellan bidragande parter om ett gemensamt strategiskt och långsiktigt åtagande, inte genom att utan diskussion minska studieförbundens ekonomiska förutsättningar.

SKR har i samtal med Utbildningsdepartementet föreslagit att ett permanent dialogforum borde skapas för staten och regionerna om en strategisk och långsiktig finansiering av folkhögskolorna och folkbildningen i stort. SKR ser anledning att i det här sammanhanget påminna om detta förslag.

Inga nya åtaganden för kommuner och regioner

Utbildningsdepartementet skriver att förslaget inte får några ekonomiska konsekvenser eller innebär några nya åtaganden för kommuner eller regioner. SKR instämmer inte i den analysen.

Då förslaget underförstått är avsett att ge staten möjligheter att överföra medel från studieförbunden till folkhögskolorna kommer det att få konsekvenser för dels regionernas medfinansiering av folkhögskolor, dels regionernas och kommunernas ekonomiska åtaganden för att bidra till de nationella kulturpolitiska målen.

Om statsbidraget till folkhögskolorna ökar och antalet deltagarveckor vid folkhögskolorna ökar medför det per automatik att regionernas kostnader ökar

genom att även de fördelar stora delar av sitt stöd till folkhögskolorna grundat på antal deltagarveckor.

Tillsammans med bibliotek är studieförbund den verksamhet som har aktiviteter i landets samtliga kommuner. En minskning av studieförbundens statsbidrag kommer att innebära mindre studieförbundsverksamhet i landet, vilket riskerar att försämra förutsättningarna för de lokala arrangörer som samverkar med studieförbunden kring kulturhändelser i hela landet. Detta i sin tur kommer att få konsekvenser för både regioner och framför allt kommuner som kommer att behöva kompensera för de luckor som uppstår genom utebliven studieförbundsverksamhet för att upprätthålla ett varierat lokalt kulturutbud. Detta kommer att innebära åtaganden med ekonomiska konsekvenser för många kommuner men även regioner.

Om lagändringen ändå genomförs och statsbidraget till folkhögskolorna höjs anser SKR att en utökning av antalet deltagarplatser vid folkhögskolorna, mot bakgrund av ovan angivna konsekvenser, bör vara helfinansierade av staten.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande

Sverigedemokraterna lämnar särskilt yttrande enligt bilaga 1.

Styrelsen
2023-06-16

Särskilt yttrande från Sverigedemokraterna, Styrelsen – Sveriges Kommuner och Regioner 2023-06-16

Särskilt yttrande från Sverigedemokraterna

Ökat statligt inflytande över statsbidraget till folkhögskolor och studieförbund

Sverigedemokraterna tillstyrker promemorian från Utbildningsdepartementet, med förslag om ändring i lagen och förordningen som reglerar fördelningen av statsbidrag till folkbildningen.

Martin Kirchberg (SD)

Gabriel Kroon (SD)

Håkan Lösnitz (SD)